

Ignatius av Loyola, hans Andliga övningar och Jesuitorden

[Spara som PDF](#)

Ignatiansk spiritualitet och *Andliga övningar* har idag vunnit mycket terräng inom svensk kristenhet. Inte minst saluförs dessa metoder och tankegångar på olika retreator i kristenheten, inte bara i Svenska kyrkan utan nu även i frikyrkliga sammanhang. På grund av detta ser jag en anledning till att informera om vilken källa dessa övningar kommer ifrån, vad de innebär och vad de kan leda till. Min avsikt med texten är att du noga skall begrunda om denna andlighet överensstämmer med en bibelförankrad kristen tro som kännetecknas av ett barnskap inför Gud. Denna text är en utökning av en tidigare publicerad artikel. Den utökade informationen kommer främst ifrån boken *Luther, Loyola, Calvin* skriven av den aktade svenska teologen och kyrkohistorikern Hjalmar Holmquist (1873-1945).

Ignatius av Loyola - Jesuitordens grundare

Den spanska aristokraten och katolska prästen *Ignatius av Loyola* (1491-1556) är för många känd som grundare av Jesuitorden. Som en fast grund för detta sällskap står Ignatius egenhändigt komponerade *Andliga övningar (Exercitia Spiritualia)* som på senare tid blivit populära ända in i evangeliska församlingar. Vi skall i denna text titta närmare på hans liv och vad som ledde fram till hans Andliga övningar och Jesuitordens bildande.

De tidiga åren

Den unge Ignatius levde ett aristokratliv i utsvävningar, älskog och nöjen. Han var kortväxt, tidigt flintskallig och drogs med en sjukdom som kallas "[stinknäsa](#)", vilken den tidens läkare inte kunde finna någon bot för. Efter en tid hade Ignatius utbildat sig till soldat och stred i den spanska armén. Under belägringen av Pamplona år 1521 skadades Ignatius svårt i ena benet av en fransk kanonkula vilket gjorde honom låghalt. Under resten av sitt liv fick han gå med krycka och delvis släpa det ena benet efter sig. Hans yttre var med andra ord inte särskilt

tilldragande. Kanske detta var en av orsakerna till att han satsade så mycket på att utforska sitt inre.

Under den tid Ignatius var sängliggande på grund av krigsskadan,

läste han flitigt de få böcker som fanns att tillgå. Böckerna innehöll berättelser av slaget katolsk mystik och katolska legender och myter. Dessa berättelser påverkade honom mycket. Under sin konvalescens dagdrömde Ignatius om stora hjältedåd, men fokus hade nu blivit på hjältedåd inom det andliga området. Han siktade på att bli ett upphöjt helgon! Denna nya målsättning i förening med en allt större insikt om synden i sitt liv drev Ignatius in i en svår själsnöd, som i sin tur drev honom in i mycket sträng askes (självspäkning). Han låg på knä sju timmar per dygn, späkte sig på allehanda sätt, fastade fem dagar i veckan, levde på tiggeri iklädd en grov hårskjorta som hölls samman med en järnkedja. Hår och naglar fick växa vilt och smutsen fick sitta kvar. Detta var en för den tiden typisk katolsk "fromhet" som skulle garantera att Ignatius blev helgonförklarad. Men det stränga asketiska livet ledde istället fram till att Ignatius blev självmordsbenägen.

Som bekant fann Martin Luther Vägen ut ur sin långvariga själsnöd via Bibeln. Luther uppgav alla sina egna fromma ansträngningar till frälsning och kapitulerade inför Guds barmhärtighet och nåd. I Gud fann Luther den trons vila och enkelhet som endast är en sak mellan varje enskild människa och Gud. Ignatius däremot, fann inte sin väg i Bibeln utan genom ett viljebeslut. Han bestämde sig för att ännu mer lyda Kyrkans hierarki och förtrösta på Kyrkans sakrament och riter. Det var med andra ord via Kyrkans lära och traditioner som Ignatius fann ny styrka. För det "genombrott" Ignatius upplevde, hade även litteratur inom den senmedeltida mystiken stor betydelse.

Mystikens roll i Ignatius liv

Ignatius satsade stort på mystiken. I sitt mediterande kunde han uppleva syner, men dessa var ovanligt torftiga. Vanligen utgjordes synerna endast av ljuseffekter: en ljusstråle, en vit sfär, ett ljusklot osv. Dessa ledde honom vanligen till gråt, ibland så ofta som tre gånger dagligen. De enkla synerna hade trots sin enkla form stor betydelse för Ignatius utveckling som trofast katolik och mystiker; de vägledde honom i alla livets olika beslut, skänkte tröst och hjälpte honom att motstå frestelser. Det sägs också att synerna gav Ignatius kunskap inom

religionens alla områden. En ljusstråle eller en lysande sfär kunde hjälpa honom lösa svåra religiösa frågor. Enligt Ignatius själv hade han vid ett tillfälle, under en enda timme, lärt sig mer än vad alla världens lärde hade kunnat lära honom!

Mycket av detta finns att läsa om i en bevarad dagbok som Ignatius skrev. Ifrån den förstår vi att Ignatius med sin järnvilja själv kunde framkalla dessa visioner när han behövde svar på olika frågor, liksom hur en shaman kan framkalla uppenbarelser genom trance. Med en medveten energi formade Ignatius sig själv till vad han ville bli. Han kunde med viljekraft och syners hjälp styra varje ord han sa, han kunde behärska både hat och kärlek, och t.o.m. hålla borta smärta under svåra sjukdomsperioder. Om uppenbarelserna undervisade honom om saker som saknades i Bibeln, så utgjorde det inget problem för Ignatius. Man kan nog säga att Ignatius av Loyola kom så nära självförgudning en människa kan komma. Det var utifrån dessa erfarenheter som Ignatius formade sina *Andliga övningar*, övningar som skilde sig ganska mycket från den samtida mystiken. Ignatius övningar handlar mer om självkontroll i en nästan militär anda, medan andra mystiker söker att uppge allt och förenas med det gudomliga i sitt inre.

Ignatius ordenssällskap - Jesuitorden

Jesuitorden startades inledningsvis av Ignatius som ett studentsällskap i Paris år 1534. Till en början utgjordes sällskapet av endast sex unga män – utöver Ignatius själv – vilka han hade handplockat och låtit genomgå sina övningar som en slags invigning. Ironiskt nog bodde Ignatius under en period av sin studietid i Paris i samma studentlogement som reformatorn Jean Calvin, en av Ignatius kommande fiender. Initialt hade sällskapet dock siktet inställt på mission bland muslimer i det Heliga landet.

Efter en tid flyttade de sju männen till Italien och konstituerade sig där mer formellt som ett religiöst ordenssällskap 1539. År 1540 stadfäste den dåtida påven Paulus III sällskapet och det fick då det officiella namnet *Societas Jesu* (Jesu sällskap), idag mer känt som *Jesuitorden*. Namnet "jesuiter" var först ett skällsord, men antogs senare som en officiell benämning på ordens medlemmar. Jesuitordens högsta ledare kallas "general" men har också öknamnet "den svarta påven" med syfte på dennes klädsel. Lydnad är något som är helt grundläggande för jesuiterna och ordensbröder är därför helt underdåniga sin general, som i sin

tur står under fullkomlig lydnad till påven. Denna lydnad till påven har vid flera tillfällen brustit då jesuiterna varit missnöjda med diverse påvars förda politik, som t.ex. Johannes Paulus II. Denne påve utsattes för ett mordförsök efter att han hade försökt styra upp jesuiterna. Det är dock inte klarlagt om jesuiter låg bakom det dådet.

Från år 1540 var sällskapetets huvudsakliga målsättning att tillsammans med inkquisitionens män bekämpa den lutherska reformationen, vilken hade börjat sprida sig i Italien i ganska stor omfattning. Efter tio års kamp, med hjälp av tortyr, mord och undervisning, var lutheranerna i princip utrotade från Italien. Grundregeln för bekämpandet av protestantismen vad tidigt denna: "vid bekämpandet av satan skall man betjäna sig av alla medel som denne själv använder för att fördärva själarna". För jesuiterna gäller alltså att ändamålet helgar medlen.

Jesuitordens medlemmar utvecklades med tiden till att bli några av de mest påvetrogna människorna på vår jord, och som sådana fungerade de som en front mot allt kätteri men främst mot den lutherska reformationen. Medlemmarna kallas för "Jesu soldater" och "påvens soldater till fots" med Loyola som deras första general. Jesuitorden är ett edsvuret sällskap som (för det mesta) är fullkomligt troget den Katolska kyrkan, dess ledarskap och hierarki. Medlemmarna lyder blint påvens befallningar om var i världen de skall tjäna honom. Jesuitorden styrs av sin general från Rom. Idag har denna orden ca. 20.000 medlemmar och ca. 14.000 av dessa är katolska präster.

På jesuiternas svenska hemsida kan vi läsa något om deras levnadsregler:

"Den som i vårt sällskap... vill göra **krigstjänst för Gud** under korsets banér och tjäna Herren allena och den romerske påven, hans ställföreträdare på jorden; han skall högtidligt avlägga kyskhetslöfte och låta förstå att han därmed blir medlem av ett sällskap som i första hand har grundats för själarnas fullkomlighet i livet och fulländning i den kristna läran."

Jesuiterna fick snabbt fotfäste i Europas skolor och universitet och dessutom ett stort inflytande i stat och samhälle. Redan i mitten av 1600-talet hade de etablerat cirka 500 lärosäten för högre utbildning i Europa, och denna siffra ökade starkt fram till mitten på 1700-talet. Än idag leder de flera skolor och universitet över hela världen.

Tittar man runt på Nätet i artiklar som finns skrivna om jesuiterna, så ser man där starka misstankar om att de infiltrerat på många olika sätt i samhället världen över. Inte minst har de gjort så med avsikt att korrumpera den evangeliska kristenheten och på så sätt ta kål på reformationens framgångar, menar man. Det finns också filmer gjorda på detta tema. En sådan film är den sevärd *A Lamp in the Dark* som du kan se via [denna länk](#). Vad som är helt korrekt och sant i all information som presenteras ute på Nätet är svårt att bedöma, men mycket pekar på att starka krafter varit verksamma för att förgöra den evangeliska kristenheten **inifrån**. Vi ser också frukten av sådan verksamhet mycket tydligt idag. I detta arbete med att förgöra reformationens resultat är uppenbarligen Ignatius *Andliga övningar* ett mycket viktigt instrument. Helt klart utgör jesuiterna en organisation som kraftfullt, strategiskt och långsiktigt verkar mot reformationen i avsikt att föra alla folk, kyrkor och samfund tillbaka till lydnad under "Petri stol" - alltså påven - och det är ju illa nog!

Ignatius andliga övningar

Denne Ignatius av Loyola är alltså mannen bakom de nu så populära *Andliga övningar* som inte enbart erbjuds inom Katolska kyrkan utan nu även i många evangeliska kyrkor och samfund.

Mariadyrkan

Något av bakgrunden till Ignatius andliga övningar har vi gått igenom ovan. Till detta bör läggas ytterligare en ingrediens. År 1521 fick Ignatius en syn där han säger sig ha sett "Guds moder" - alltså Maria - med Jesusbarnet i famnen. Synen ledde enligt Ignatius familjemedlemmar till en mycket stor förändring i hans liv. Denna förändring ledde vidare till ett frenetiskt arbete med både Jesuitorden och med de andliga övningar med vilka Ignatius främst ville stärka sina ordensbröder, men så klart även påverka resten av jordens befolkning.

Mariadyrkan var en hörnsten i Ignatius teologi och är så än idag inom Jesuitorden. Den katolske teologen J. Huber har t.o.m. sagt att mariadyrkan är "jesuiternas sanna religion" (*The secret history of the Jesuits*, s.86). Ignatius menade själv att jungfrun Maria var den som inspirerade honom att forma hans Andliga övningar.

Vita Christi

En bok som Ignatius hämtade mycket inspiration från till sina egna andliga övningar var *Vita Christi*, författad av *Ludolph of Saxony* år 1374. Detta var en av de böcker som han läste flitigt under den tid han återhämtade sig från skadan han fick av en kanonkula vid belägringen av Pamplona. *Vita Christi* har även haft betydande inflytande över utvecklingen av annan s.k. kristen meditation. I en

form av de mystiska andliga övningar som *Vita Christi* föreskriver skall man projicera sig själv in i bibliska scener och på så vis kunna få samtala med Jesus.

Fyra veckors träning

Ignatius Andliga övningar är inte tänkta som någon slags uppbyggelse-litteratur utan skall utföras under en handledares ledning. De skall "genomlevas". Här finns instruktioner om att man under en period på fyra veckor (som inte måste vara sammanhängande) skall meditera fem gånger dagligen under en timma per gång. Under samma period skall man även utsättas för växlingar mellan ljus och mörker, knäfalla i bön, bikta sig oupphörligt och inta nattvarden vid många tillfällen. I övningarna finns dramaturgiska inslag som påminner om delar i invigningsritualen till frimurarorden. Ett av huvudmålen för övningarna är kallandet till ett kraftigt viljebeslut till "det goda". Detta mål är själva verket en sådan katolsk fromhet som vi kunnat se hos många kända katolska munkar och nunnor, ett liv efter gärningslära.

Men det egentliga slutmålet med övningarna är att rota deltagaren i den katolska kyrkoläran så att denne hänförd, med all sin vilja och allt sitt förstånd, ger sig åt den Romersk-katolska kyrkan och ovillkorligt underordnar tanke, samvete och handlingar under lydriad för Kyrkan och aktiv kamp för hennes seger.

Kanske ser vi här förklaringen till varför så många tidigare evangeliskt kristna i vårt land idag vurmar för och står upp för katolsk religionsutövning! Många har ju genomgått dessa övningars själsdressyr på senare tid!

Det märkliga med Ignatius Andliga övningar är att deltagaren sällan märker hur han med tvång letts dit man ville ha honom, utan istället känner att han gjort ett eget fritt val och med nya krafter och stärkt personlighet går ut ur övningarna och in i lydriaden under Kyrkan! Dessa övningar har därmed blivit den Katolska kyrkans stridsspets men utan tvångströja!

Ockulta krafter för tankekontroll

De visioner och syner och den kanalisering som Ignatius vägledes av, går lätt att sortera in under begreppen ockultism eller spiritism. Ett mål med hans Andliga övningar innebär dessutom en form av hjärntvätt och tankekontroll. Med sådana tekniker som han arbetade fram - med hjälp av den avlidna jungfrun Maria - ville Ignatius göra adepter till Jesuitorden mogna att utbilda, påverka och kontrollera på det sätt som han själv tänkte sig. Han ville göra dem till lydiga soldater under påvens makt. I boken *The secret history of the Jesuits* (s.29-39), skriven av

Edmond Paris, kan man läsa följande (min översättning från engelskan):

"Ignatius förstod bättre än någon annan ledare före honom, att det bästa sättet att upphöja en man till en särskild perfektion är att vara herre över hans tankar. **Vi 'uppfyller honom med krafter som han senare inte kan bli av med**, krafter som är mer bestående än några principer och läror; dessa krafter kan komma upp till ytan igen, ibland utan att ens ha nämnt dem under flera år, **och bli så tvingande att den egna vilja inte kan göra motstånd, den måste följa kraftens oemotståndliga impulser.**' "

Ibland har jag undrat varför så många kända förkunnare/pastorer i vårt land plötsligt blivit helt hänfödda av mystik och katolsk religion. De verkar ha blivit hjärntvättade och satta att röra sig i en helt ny riktning. I citatet ovan finner vi ännu ett svar. Sysslar man med övningar av det här slaget öppnar man sig för krafter som inte går att stå emot och som därmed "omskolar" personen i en helt ny riktning där man mer och mer går mot "lydnad under Petri stol" – alltså påven. Inom New age kallar man dessa faser av utveckling och förvandling för "invigning, transformation, överskuggning". Likheter är slående!

Självförgudning

Enligt jesuiternas svenska hemsida utgår Ignatius Andliga övningar från hans egna erfarenheter av meditation och kontemplation. Utöver vad jag nämnt ovan bygger hans övningar även på tankegångar från andra mystiker och teologer såsom Origenes, Franciskus av Assisi, Thomas av Aquino mfl. Och i Ignatius teologi spelar tanken om att **människan är kallad till att bli gudomlig*** en avgörande roll. Detta är inte en tankegång som katoliken Ignatius är unikt ensam om, för i den Katolska kyrkans katekes (som där har samma status som Bibeln) står det så här i andra kapitlet, artikel 3, paragraf 1:460:

"Ty Guds Son blev människa för att **göra oss till Gud**. Guds ende Son ville att vi skulle få del av hans gudom och antog vår natur för att han, som blev människa, skulle **göra människorna till gudar.**"

Denna "självförgudningsdoktrin" är en mycket allvarlig villolära, som även utgör en hörnpelare i Trosrörelsens teologi. Kanske det är just på grund av denna lära som Trosrörelsen ibland närmat sig den Katolska kyrkan? Det är inte omöjligt. På senare tid har ledare inom Trosrörelsen även närmat sig New age-rörelsen*, även den en rörelse där tanken om att människan skall bli gudomlig är helt grundläggande. Så helt uppenbart sker en sammanlänkning mellan de rörelser

som vi skulle kunna säga styrs i en antikristlig anda. Och i denna utveckling utgör helt klart Ignatius Andliga övningar en slags inkörsport och katalysator.

* Ett exempel på det hittar du [via denna länk](#).

Felaktig syn på syndens problem, lagiskhet

Ignatius tankegångar är helt i linje med Katolska kyrkans lära, och i dessa tankegångar finns också en mycket vilseledande syn på synden. Den säger att onda tankar inte är synd utan det är först när man hänger sig åt, välkomnar och accepterar njutningen som synden inträffar. Detta är så klart helt i motsats till Bibelns undervisning om synd, att vi är födda som syndare som utan Guds hjälp inte förmår att göra det goda.

Ignatius Andliga övningar handlar mycket om att i egen kraft bekämpa onda tankar så att dessa inte leder vidare in i onda gärningar. Det handlar om att förnuftet – som sägs vara den högre delen av människan – skall styra över den sinnliga delen så att oordnade känslor och tankar blir ordnade. Man skall i dessa övningar vända sig *inåt* och fråga sig om man samtyckt till onda tankar och observera dessa psykologiska processer. Man skall analysera om man reagerat med avsky på onda tankar eller inte. Man skall bedöma om man tillräckligt snabbt ersatt onda tankar med goda tankar, eller om det dröjt för länge eller om man inte alls ersatt de onda tankarna med goda. I dessa – vad vi måste kalla – psykologiska processer, finns med andra ord stort utrymme för godtycklighet, osäkerhet, fördömelse eller självgodhet, högmod osv. Mycket är beroende av hur stark man är rent mentalt. Det som borde bekännas som synd – en del av vår syndanatur – blir flyktigt och osäkert och därför kommer man långt ifrån en enkel och ärlig syndabekännelse inför Gud. Det blir till slut svårt att avgöra vad som är synd och inte. Allt handlar ju om att bearbeta sig själv utifrån en diffus diagnosmetod som inte har en sund kristen tro och Bibeln som grund. I detta blir man lätt beroende av att få hjälp av t.ex. en katolsk präst för att avgöra vad som var en syndig tanke och vad som inte var det.

Det är för det vakna ögat lätt att förstå att Ignatius Andliga övningar innebär ett lagiskt beteende, vilket tydligt syns i detta citat ur just Andliga övningar:

"Människan är skapad till att lovprisa, vörda och tjäna Gud, vår Herre, och **därigenom rädda sin själ.**" *

Man kan i detta avseende sammanfatta Ignatius metod så här:

- Kämpa mot din synd så försvinner dina onda tankar
- Gör goda gärningar så märker du inte dina onda tankar
- Kämpa mot lusten att samtycka till synden
- Lita på den goda eftersmaken efter varje övervunnen frestelse

Tanken hos Ignatius är alltså **inte** att synden i våra liv skall leda till förkrosselse och syndabekännelse. Istället skall man med hans Andliga övningar och disciplin *övervinna* frestelser och synd.

Ignatius menade också att det finns två sätt att *vinna förtjänst* utifrån en syndfull och ond tanke som dyker upp: 1. Man motstår tanken genast och övervinner den. 2. Samma onda tanke återkommer gång på gång men man motstår den gång på gång tills den är besegrad. På detta sätt menade han att man även kunde *förtjäna* nådegåvor. Detta är inget annat än ren och skär gärningslära. Evangelisk och bibelförankrad tro säger oss istället att frälsningen enbart fås genom Guds nåd och att goda gärningar utgör *den naturliga frukten* av vår försoning med Gud och livet i Jesus Kristus, ett liv inom "nådens domän", ett liv i barnskap!

En bibelförankrad kristen ser då enkelt att den helgelse som Gud erbjuder en sann kristen blir överkörd av detta lagiska levnadssätt som Ignatius katolska lära innebär. Helgelseförkunnelsen blir fokuserad på vad DU skall göra och inte göra, inte helt olikt hur förkunnelsen faktiskt varit – och kanske fortfarande är – även inom vissa frikyrkliga sammanhang. Och i sådana fall brukar Gud hålla tillbaka med både nåden och helgelsen. Gud låter då lagen få det utrymme som man önskat sig, och det leder vanligen till ett förljuget liv med ännu mer problem med synden. Förhoppningsvis leder detta i sin tur till en sann omvändelse.

Vittnesbörd

I en skrift av Fredrik Brosché görs en jämförelse mellan ignatiansk och luthersk andlig vägledning. Där finner vi flera intressanta vittnesbörd från personer som deltagit i andliga övningar utformade efter Ignatius principer. Här är vad några sådana personer vittnat om:

"Jag blev allt mer frustrerad. Uppmaningen att känna efter, söka i min längtan och möta Gud i den fungerade inte. När jag vände mig inåt såg jag bara mer och mer kaos."

"Det blev för mycket psykologi, moral och vad jag skulle göra. Jag fastnade i mig själv och kom inte vidare."

"Meditationerna på retreaterna kändes bara sega, jobbiga och gav mig inget."

"Den ignatianska vägledningen löste mig inte från det som var mitt innersta problem. Jag längtade efter en ärligare syndabekännelse och en starkare överlåtelse till Kristus."

Luthers erfarenhet

Som du säkert vet var Martin Luther först en katolsk munk. Därför har han intressanta erfarenheter att dela med oss. Han bekände att munkarna (och nunnorna) i stort sett endast kämpade mot sexuella lustar, något som han menar att de aldrig övervann trots sin idoga kamp. Men denna kamp gjorde ändå att de ansåg sig stå över andra människor i andlighet och att de var heligare än gifta människor. Sådant som oenighet, högmod, hat, förakt för sin nästa, förtröstan på den *egna* rättfärdigheten, åsidosättande av gudsfruktan och trohet till Bibeln, hädelse m.m. ansåg de inte vara synder, enligt Luther. Onda tankar skulle motas bort med "fromma" gärningar så som fastor, vakor, böner, mässor, grova kläder, hårda sängar, etc. Det hela blev till ett oerhört hyckleri och ett förträngande av verklig synd.

En bra metod?

Kanske man kan sammanfatta Ignatius Andliga övningar med orden *känslor*, *disciplin*, *förträngning* och *tankekontroll*. Det är mycket vad dessa andliga övningar handlar om. Är då detta den väg Gud stakat ut för oss människor? NEJ, så klart inte! Detta är inte Guds väg för att allt mer komma till rätta med det som är fel i vår grundläggande natur, men detta är dock den väg som Katolska kyrkan erbjuder. Man kan också sammanfatta det hela så här: jesuiterna är påvens soldater till fots med uppdrag att tillintetgöra reformationens frukter, och Ignatius Andliga övningar är både ett internt styrmedel och ett av deras vassaste vapen mot evangeliska kristna – och därmed mot evangeliet!

Men Guds väg heter Jesus Kristus! Det är HAN som är vår frälsning, vår helgelse, vår läromästare, vår räddning! Allt kretsar runt vem Jesus är, vad han gjort och vad han vill göra för mig. Vad jag är, vad jag kan, vad jag skall göra är ointressant ur Guds perspektiv när det gäller hur jag skall bli räddad till det eviga livet och hur jag kan bli en allt mer helgad varelse redan på denna sida evigheten!

Slutord

Ett mycket bra sätt att pröva om något är förenligt med en sund och sann kristen tro (utöver att kontrollera mot Bibelns samlade undervisning, summan av Guds Ord) det är att granska det utifrån "barnskapsperspektivet". Man funderar då på om det man granskar är förenligt med ett enkelt barnskap inför vår Gud. I detta tycker jag att ignatiansk spiritualitet avslöjas omgående vid en sådan granskning. Andliga tekniker, metoder och övningar är otänkbara att förena med ett sant och sunt barnskap. Därför vill jag avslutningsvis åter påminna om dessa mycket viktiga bibelord:

Matt 18:3: "Amen säger jag er: Om ni inte omvänder er och blir som barn, kommer ni inte in i himmelriket."

Luk 16:15: "Ty det som är högt i människors ögon är avskyvärt inför Gud."

/Lennart

Källor

- *Luther, Loyola, Calvin*, 1926, Hjalmar Holmquist
- *Ignatiansk och luthersk andlig vägledning*, 2018, Fredrik Brosché
- *The secret history of the Jesuits*, Edmond Paris
- jesuiterna.com/ignatiansk-spiritualitet/ignatiansk-spiritualitet-las-mer/
- Wikipedia
- jesuiterna.se
- m.m.